

Természetjáró szabadidő-szervező és programkoordinátor átképzési- és közszolgálati továbbképzési program folyami evezős természetjárás tananyaga

I. BEVEZETŐ

Az elmúlt években jól érzékelhető hazánkban a természetjárás, a turizmus, a mozgás és a sport fellendülése, és ezeknek a területeknek az összekapcsolódása. A hazai fejlesztési tervekben markánsan megjelenik azoknak a lehetőségeknek a megteremtése, illetve a meglévők fejlesztése, amelyek lehetővé teszik, hogy az ország lakossága többet sportoljon, a szabadidejét az egészsége megőrzésével és fejlesztésével tölthesse. Ezek a törekvések egybeesnek az Európai Unió azon szándékával, hogy az ilyen irányú támogatásokat a tagállamok olyan célokra fordítsák, amely segítségével javul a lakosság egészségi állapota, a mozgás iránti igénye, és fejlődik az ehhez szükséges infrastruktúra. Ennek elérése érdekében hazánkban több program is elindult.

A 2014-2020-as periódusban a fejlesztési célok között szerepel például sport, ezen belül is a vízi sportok és a vízi turizmus fellendítése a kis- és középvállalkozások és a mezőgazdasági, a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének javításával, a foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzésével, az oktatásba, a készségekbe és az egész életen át tartó tanulásba történő beruházással.¹ A fentiekén túlmenően más programok is hozzájárulnak a sportok és az azok vonatkozásában meghatározott különböző jármódok² fejlesztéséhez, így például az evezős sportéhoz is.

A jó állam fejlesztési program részeként indult a *Magyary program*, mely a közigazgatás átalakítását, korszerűsítését, hatékonyabbá tételét célozta meg. Ennek fontos része a *Bejárható Magyarország* program, amely célul tűzte ki többek között a vízi sportok fejlesztését is.³ Fontos törekvés, hogy a nagy térségek korlátozásmentes, élvezhető, szakaszolható bejárásának lehetősége biztosítva legyen, ezzel is növekedjen a lehetősége a különböző sportok, így a vízi szabadidős- és sportprogramok megvalósításának.

Ezek a projektek összhangban vannak más hazai programokkal is, mint a Darányi terv, az Új Széchenyi terv, a Szél Kálmán terv, a Nemzeti reformprogram, az Erekly terv, a Festetics György Program a magyar vitorlázás fejlesztéséről, de a Nemzeti Ifjúsági Stratégia is utal az egészségmegőrző programokra, ezeken belül is a sport- és szabadidős lehetőségek fejlesztésére.

¹ Tudjon meg többet. http://lakossag.szechenyi2020.hu/szechenyi_2020/tudjon_meg_tobbet (2014.06.06.)

² Jármód a lovassportból átvett és más sportágakra is elterjedt fogalom, melynek lényege a mozgás, a jelenlegi helyzettől való elmozdulás.

³ Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési program MP 12.0. 49. oldal

A Széchenyi terv például kitér a vízi turizmus fejlesztés lehetséges eszközeire, a következő évek főbb teendőire, melyek között a víziturisztikai szakemberképzés kiemelten szerepel.⁴ E terv keretében induló *A gyógyító Magyarország egészségipari program* már megfogalmazta a különböző jármódokkal, így a vízi turizmussal kapcsolatos elveket, kereteket is. Ezeknek a kereteknek a tartalommal való megtöltése napjaink és a következő évek feladata. A természetjárás, kerékpározás mellett a vízi turizmus is új lehetőségeket kapott. Hazánk folyó- és állóvizei megfelelő víziturisztikai adottságokkal rendelkeznek, az állam segítségével a vízi turizmus is az aktív turizmushoz részévé vált. A turisztikai sportoknak, így az evezős sport fellendítésének, az ifjúság körében való népszerűsítésének igénye a közoktatásban is megjelenik, amely törekvést kormányhatározatban is rögzítették:

*„A köznevelési célok megvalósítása érdekében készüljön a **Bejárható Magyarország Keretprogram** részeként a köznevelés számára olyan nevelési-oktatási program, amely az egészséges életmódra nevelést, a szabadidő aktív, testmozgással járó természetben megvalósuló formáit, hazánk természeti és kulturális örökségének, épített kincseinek megismerését, ökoturisztikai szemléletű bemutatását, közvetetten a hazai turizmus népszerűsítését célozza.”⁵ Az oktatásban sikeresen folyik ez a program.*

Az állam fent vázolt törekvései tették lehetővé, hogy napjainkban jelentős változások érzékelhetők a természetjárás és a sportturisztika területén, és felmerült az igény arra, hogy a sportszakemberek mellett a programok tervezésében, szervezésében segíteni tudó, menedzserszemléletű szabadidő-szervezők és koordinátorok kerüljenek a rendszerbe. A következő fejezetekben ezen szakemberek folyami evezős jármóddal kapcsolatos ismereteinek fejlesztését célzó anyag került összeállításra.

II. A hazai sportigazgatás rendszerének megvalósulása, a folyamati evezős sport helye ebben a rendszerben, szervezeti kialakítása

Minden állampolgárt megilleti a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való alkotmányos jog.⁶ Az állam hozzájárul ahhoz, hogy ez a jog megvalósulhasson, hogy az állampolgárok kötetlen vagy szervezett formában sport-tevékenységet folytathassanak.

⁴ „A kikötőhálózat kiépítése, motoros, illetve vitorlás jacht-kikötők, kikötőhálózat létrehozása, közforgalmi hajózási kikötők, hajóállomások, kiszolgáló épületek építése, személyhajók, kabinos üdülőhajók és konferenciahajók fogadásához szükséges, kikötők felújítása, bővítése, valamint új kikötők építése, a vízi turisztikai szakemberképzés erősítése, információs és segélyhívó hálózat fejlesztése, a kínálat hazai és nemzetközi piacon történő népszerűsítése, a vízparti vízitúra-bázisok összekapcsolása a térség kerékpáros úthálózatával.” *Új Széchenyi terv: A gyógyító Magyarország egészségipari program.* 58-59. oldal.

⁵ A Kormány 1184/2013. (IV. 9.) Korm. határozata a Bejárható Magyarország Keretprogramról.

⁶ 2004. évi I. törvény a sportról. Bevezető.

Sportnak nevezzük az olyan tevékenységet, amely a fizikai és szellemi erőnlét fejlesztését szolgálja társadalmi kapcsolatok teremtése, vagy versenyeken eredmények elérése céljából.⁷ A hazai sportélet rendszer, amely a közigazgatás részeként valósul meg. Ha jellemezni akarjuk, akkor beszélnünk kell az irányításáról, a jogszabályi háttéréről, területeiről és azokról a szervekről, szervezetekről, amelyekben a sport tevékenység megvalósul. Az egyik nagy terület a versenysport, a másik a nem versenyszerű szabadidős sport, a harmadik az iskolai- és diáksport. A sporttevékenységet pedig lehet hivatásos, és lehet amatőr formában folytatni. A sport a társadalmi élet fontos eleme és eszköze a nevelésnek, a szabadidő-eltöltésnek, de üzleti célja is lehet.

1. A sportigazgatás jogszabályi háttere, szintjei

Ahhoz, hogy az evezős sport lényegi elemeit megértsük, át kell tekintenünk a sporttal kapcsolatos főbb kérdéseket. **A hazai sportélet** alapvető szabályait, szervezeteit, ágait a Sporttörvény szabályozza, amely kitér a sportigazgatás különböző szintjeire, a sporttevékenység megvalósulási helyeire, és a sportfinanszírozásra egyaránt.⁸ Hazánk rendelkezik továbbá érvényes sportstratégiával, amely a sporttevékenység elveit, kereteit, megvalósításának irányvonalait rögzíti.⁹

Sportolni a **különböző sportágakban** hivatásként vagy amatőrként lehet. A versenyek szabályait jogszabályokban és egyéb szabályozókban, például az adott sportág sportszövetségének szabályzatában rögzítették. Az egyes sportágakban sportszervezetek, egyesületek, sportszövetségek alakultak, és az azokat képviselő, különleges jogosítványokkal rendelkező országos sportági szakszövetségek. Ezek országos sportági szakszövetségek, sportági szövetségek, szabadidősport szövetségek, fogyatékosok sportszövetségei, valamint diák- és főiskolai/egyetemi sportszövetségek lehetnek.¹⁰ Ezen túlmenően sportköztestületek is működnek, mint a Magyar Olimpiai Bizottság, a Nemzeti Sportszövetség, a Nemzeti Szabadidős Szövetség, valamint a különböző sport-közalapítványok.¹¹

A sportigazgatás rendszere szorosan összefügg a közigazgatással, és országos, megyei, járási és települési szintekre tagolódik. A koordinálása napjainkban a legfőbb állami szervekhez kötődik, és kialakították a hosszú távú sportstratégiát, és fejlesztési tervet, valamint egy sor sporttal kapcsolatos törvény, határozat került megalkotásra.¹² A sport kormányzati szintű felügyeletét az Emberi Erőforrások Minisztériuma látja el.

⁷ Szabó Ágnes: A (szabadidő)sport alapfogalmai és kutatott területei. Corvinus Egyetem, Budapest, 2009. 10. oldal.

⁸ 2011. évi CLXXII. törvény a sportról szóló 2004. évi I. törvény módosításáról

⁹ XXI. Nemzeti Sportstratégia 2007-2020.

¹⁰ A sportágakról és a szövetségek honlapjairól készült összeállítás sokat segíthet az eligazodásban, melyet az **1. sz. melléklet** tartalmazza.

¹¹ 2011. évi CLXXII. törvény a sportról szóló 2004. évi I. törvény módosításáról 19. §

¹² Bérces Viktor: A magyar sport intézménytörténeti fejlődése és igazgatása napjainkig. Jogelméleti Szemle. ELTE, 6. oldal. Forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/berces54.pdf> (2014.06.06.)

A sporttal kapcsolatban az Országgyűlésnek, a Kormánynak, az illetékes miniszternek és a Nemzeti Sporttanácsnak jogszabályokban meghatározott kötelességei és feladatai vannak.¹³ A sportért és ifjúságért felelős államtitkárságon készítik elő a sporttal kapcsolatos kormányzati döntéseket, koordinálják a sportcélú központi állami pénzeszközök felhasználását, gondoskodnak a sporttal kapcsolatos kormányzati döntések végrehajtásáról.¹⁴ A sport korábbi fontosabb igazgatási egységeinek, így a Nemzeti Sport Intézetnek, a Magyar Paralimpiai Bizottságnak a feladatát napjainkra a Magyar Olimpiai Bizottság (MOB) vette át. Alapfeladata *„az egyes sporttal kapcsolatos, kiemelt állami feladatok ellátásának elősegítése, közreműködés a magyar sport utánpótlás-nevelési koncepciójának kialakításában, a fiatal sportolók általános és sportági felkészítése, tudományos vizsgálatának megszervezése, integrálása és végrehajtása, valamint közreműködés a korszerű edzés-módszerek kidolgozásában, alkalmazásában és terjesztésében tehetséggondozó programok működtetése stb.”*¹⁵

A Magyar Olimpiai Bizottság az államtól átvállalt feladatokat lát el, elosztási, érdekképviseleti funkciója van, de sportszakmai feladatokat is koordinál. A sporttal kapcsolatos hazai igazgatási szervek, szervezetek egyrészt irányító funkciót töltenek be, másrészt operatív végrehajtó funkciót. Emellett sportszövetségek működnek, ahol irányítás és a koordináció egyaránt folyik. Ezek az országos sportági szakszövetségek, a sportági szövetségek, a szabadidősport szövetségek, a fogyatékosok sportszövetségei, valamint a diák- és főiskolai-egyetemi sportszövetségek. Ez a rendszer leképződik az evezős sportban is:

A szövetségek alapján véve meghatározott, a sportversenyek szervezésére, a tagok érdekvédelmére és a részükre való szolgáltatások szervezésére, valamint a nemzetközi kapcsolatok lebonyolítására létrehozott jogi személyiséggel és önkormányzattal rendelkező társadalmi szervezetek. Ahol pedig a sporttevékenység konkrétan megvalósul, azok **a sportegyesületek és a sportvállalkozások.**¹⁶

A sportegyesületek olyan társadalmi szervezetek, amelyeknek alaptevékenysége a sportélet szervezése, valamint a szükséges feltételek megteremtése. Ennél fogva a ma-

¹³ A rendszerváltozást követően a sport centrális igazgatása megváltozott, az önkormányzatok hatáskörébe tartozott a sportigazgatás. 1991-ben létrejönnek a megyei sportigazgatóságok és az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH), azaz kettős igazgatás alakult ki. Megalkotják a sportról szóló 1996. évi LXIV. törvényt, valamint az egyes sportcélú ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló 1996. évi LXV. törvényt. Azaz újrászabályozzák az OTSH feladat- és hatáskörét, amelynek felügyeletét a belügyminiszter látja el, és létrehozzák a Sporttanácsot, amely a „segíti és összefogja a sporttal kapcsolatos állami feladatok végrehajtását, valamint köztestületként vezetik be a magyar sportéletbe a Magyar Olimpiai Bizottságot és az országos sportági szakszövetségeket.” Bérces Viktor: A magyar sport intézménytörténeti fejlődése és igazgatása napjainkig <http://jesz.ajk.elte.hu/berces54.pdf> (2014.06.06.)

¹⁴ Bérces Viktor: A magyar sport intézménytörténeti fejlődése és igazgatása napjainkig <http://jesz.ajk.elte.hu/berces54.pdf> (2014.06.06.)

¹⁵ 2011. évi CLXXII. törvény a sportról szóló 2004. évi I. törvény módosításáról.

¹⁶ Megszűnt az eddigiekben köztestületként működő Magyar Paralimpiai Bizottság, a Nemzeti Sportszövetség, a Nemzeti Szabadidősport Szövetség és Fogyatékosok Nemzeti Sportszövetsége. Feladataikat a MOB veszi át úgy, hogy ezen területek a MOB szakmai tagozataiként tovább működnek, vezetőik pedig az olimpiai bizottság alelnökei lesznek.

gyar sport hagyományos szervezeti alapegységei, a szabadidősport, a versenysport, a tehetséggondozás és az utánpótlás-nevelés szinterei, akik a sportlétesítmények használatát, működtetését is végzik.

„Sportvállalkozásnak minősül az a gazdasági társaság, amelynek a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló törvény alapján a cégjegyzékbe bejegyzett főtevékenysége sporttevékenység, továbbá a gazdasági társaság célja sporttevékenység szervezése, valamint a sporttevékenység feltételeinek megteremtése egy vagy több sportágban.”¹⁷ A sportigazgatási szerveket a kormány jelöli ki, ezzel is biztosítva az országosan egységes irányítást és koordinációt. A sportérettel kapcsolatosan a közigazgatás minden szintjének, így **a települési önkormányzatoknak** is jelentős szerepük van. E feladatkörükben meghatározzák a területükön a helyi sportfejlesztési koncepciót, és gondoskodnak annak megvalósításáról, együttműködnek a helyi sportszervezetekkel, sportszövetségekkel, fenntartják és működtetik a tulajdonukban lévő sportlétesítményeket, megteremtik az önkormányzati iskolai testnevelés és sporttevékenység gyakorlásának feltételeit, és biztosítják az önkormányzati iskolai sportkörök működéséhez szükséges feltételeket.¹⁸

2. Az evezős sport, és annak helye a sportigazgatás rendszerében

Az evezős sport és az evezős turizmus nagy múltra tekint vissza. Hazai keretek között alapvetően három fő csoportra osztható: **a kajak, a kenu,** és a szűkebb értelemben vett **evezős sportra**. A kajakban és a kenuban komoly sportsikereket ért el hazánk az elmúlt évtizedekben, de sokan azonosíthatják ezeket a sportokat a klasszikus értelemben vett evezős sporttal. **A klasszikus evezős sport (evezés)** is nagy sikereknek örvend Magyarországon, sporttörténetileg szintén régmúltra tekint vissza. Alapvetően az különbözteti meg a kajaktól, vagy kenutól, hogy az evezősök háttal ülnek a menetiránynak, és lapátokkal eveznek (a kajak/kenu esetében nem lapátnak hívják az evező eszközt). A sporttal, és azon belül az evezős jármóddal kapcsolatos hazai fejlesztési tervek nem tesznek nagy különbséget a három fő csoport között, mivel ezeknek a programoknak lényege nem a jármód technikai megoldása, hanem, hogy ezek vízhez kötött, társas sportprogramok, amelyek összekapcsolódnak a szabadidőtöltés más formáival. Ebből adódóan ebben az anyagban egyként tárgyaljuk ezek legfontosabb tulajdonságait evezős sport- vagy evezős járásmód néven. A természetjárás tág értelmezéseként az oktatásban *„öt járásmód, került nevesítésre – gyalog, kerékpárral, lovon, vitorlával és túrakenuval –, melyek alkalmasak az ország bejárására. A változatos mozgást igénylő jármódok megismertetése, a szabadidő mozgással történő kitöltésére való motiválás által igyekszik hozzájárulni a népesség egyre romló testi és mentális egészségi állapotának javításához, egy*

¹⁷ 2011. évi CLXXII. törvény a sportról szóló 2004. évi I. törvény módosításáról 18. §

¹⁸ 2011. évi CLXXII. törvény a sportról szóló 2004. évi I. törvény módosításáról 55. §

egészségesebb társadalom megteremtéséhez.”¹⁹ A hazai folyami evezős sport a különböző egyesületekben, valamint az iskolai és diáksportkörök keretében folyik. Az egyesületek szakszövetségekhez, az országos sportági szövetséghez és a szabadidő szövetséghez köthetők.

Az evezős sportolás történhet amatőr vagy professzionális formában, és egyre nagyobb a jelentősége azoknak a szabadidős programoknak, amelyek a vízi turizmus keretében hazánk megismerését, a programokon résztvevők szabadidejének kulturált eltöltését, egészségük megőrzését célozzák. Az érvényes **Sportstratégiában** került megfogalmazásra az *Élet a vizeinken* program, „amely az ország nyílt vizei által adott lehetőségek környezettudatos kihasználását hivatott biztosítani korszerű, környezetbarát, szabályozott működtetéssel rendelkező, komplex szolgáltatást nyújtó vízi sporttelepek létrehozásával, amelyek a megújulási folyamatokat – kistérségi és regionális szinten egyaránt – jelentősen segítik.”²⁰ Az evezős sport szabályzását alapvetően a 2000. évi XLII. törvény a víziközlekedésről, a 13/1996. (VI. 28.) BM rendelet a vízi közlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról, az 57/2011. (XI. 22.) NFM rendelet a víziközlekedés rendjéről, és a szakági szövetségek, valamint az egyesületek szabályzatai határozzák meg. Az evezős egyesületek, sportvállalkozások, a Magyar Evezős Szövetség és a Magyar Kajak-kenu Szövetség fontos színterei és egyben katalizátorai is a hazai evezős sportnak, és az egyéb vízi szabadidős tevékenységeknek.

- Mit nevezünk sportnak, hol valósul meg?
- Milyen hazai tervek és programok segítik a sport és a természetjárás fejlődését?
- Hogyan valósul meg a hazai sportigazgatás?
- Mik a sportegyesületek, és mik a sportvállalkozások?
- Mely jogszabályok ismerete fontos az evezős sport szemszögéből?

III. Az evezős sport fajtái, elméleti és gyakorlati ismeretei

Az evezős sport kialakulása a kutató- és sportszakemberek szerint közel egyidős a civilizált emberiséggel.²¹ Az evezés szükségessége a vad folyók és a vízi közlekedés használatba vételekor vált létfontosságúvá, még abban az időben, amikor emberi erővel hajtották a közlekedési eszközöket. Nagy előnye volt a vízi közlekedésnek, hogy viszonylag nagy tömeget lehetett kis erővel mozgatni. A hajózás fontos eszköze volt a hatalmi, birodalmi törekvéseknek, tengeri és folyami ütközeteknek is. Az ókorban a hajók egyik legfontosabb meghajtó „ereje” az emberi erőforrás és a szélenergia volt. Nagy teherbírású

¹⁹ Bejárható Magyarország.

http://www.oktatas.hu/koznevelas/aktualis_tanev_esemenyei/hireink/bejarhato_magyarorszag (2014.06.06.)

²⁰ XXI. Nemzeti Sportstratégia. 2007-2020. 34. oldal

²¹ Kisfaludi Júlia: Az evezés, egyetemes áttekintés. Magyar Evezős Szövetség, 2009. augusztus 16. (elektronikus változat: <http://www.hunrowing.hu/evezes> (2014.06.06.))

és méretű hajókat építettek az ókori görögök, föníciaiak, rómaiak és társaik. A hajók akár több sor evezővel voltak ellátva, és hosszú kilométereken keresztül hajtották a tengeri és folyami evezős hajókat. Az evezés hosszú idők folyamán alakult sporttá és szabadidős tevékenységgé. Első írásos emlékeink az ókori görög területekről származnak, ahol evezős versenyeket rendeztek.²² A görög államok történelmi jelentőségű sport-rendszerrel és sportérettel rendelkeztek. Ők fektették le az olimpiai sportok alapjait, teremtették meg az evezős sportok gazdag hagyományát.

1. Az evező sport fajtái

Az evezős sportok már a kezdetektől elkülönültek egymástól. **A klasszikus evező sportot**²³ csónakban végezték, a menetiránynak háttal ülve eveztek. Ez a sportág az angol-szász országokból indult ki, Anglia volt az úttörő. Nagy múltra visszatekintő evezős versenyek az Oxford és Cambridge közötti egyetemi vetélkedők, amelyek már a 19. század óta folynak. Magyarországon a klasszikus evezés sport Széchenyi Istvánhoz köthető. Ő volt a sportág megalapozója, első jelentős hazai képviselője. A sportág a kezdetektől fogva része az olimpiai játékoknak, és hazánk nagy sikerrel képviseltette magát a 19. század óta a nemzetközi versenyeken. Az evezés a kajak-kenu sportágakhoz képest korábban kialakult intézményrendszerrel rendelkezik. A két világháború között Európában és a világban mindenképpen megkerülhetetlen szereplővé vált Magyarország az evezés tekintetében. Evezős egységek a klasszikus evezés versenyszámban: a kormányos nélküli kettes (hajóhossz 10,4 m), az egypárevezős (hajóhossz 8,2 m), kormányos kettes (hajóhossz 10,7 m), kétpárevezős (hajóhossz 10 4 m), kormányos nélküli négyes (hajóhossz 13,4 m), négpárevezős (hajóhossz 13,4 m), kormányos négyes (hajóhossz 13,7 m), kormányos nyolcas (hajóhossz 18,9 m).²⁴

A másik fontos evezős sport **a kajakozás**, amely az eszközt tekintve az eszkimóktól terjedt el.²⁵ A kajak olyan zártfedélzetű vízi eszköz, amelyet egy kétvégű lapáttal eveznek. **A kenu** Amerikából származik, ezért a két eszköz a felfedezések után terjedhetett csak el Európában. Skóciából indult el a mai modern értelemben vett kajak-kenu sport, amelyet kezdetben szabadidős tevékenységnek tekintettek a helyi nemesemberek.²⁶ Nem sokkal később a 19. és 20. század fordulóján már az európai kontinensen is elter-

²² Kisfaludi Júlia, Az evezés, egyetemes áttekintés. Magyar Evezős Szövetség, 2009. augusztus 16. (elektronikus változat: <http://www.hunrowing.hu/evezes> (2014.06.06.))

²³ „A Nemzetközi Evezős Szövetség (FISA) 1892-ben alakult meg, 1893-ban rendezték meg az első férfi, 1954-ben az első női Európa-bajnokságot. Az evezés 1896 óta szerepel az újkori olimpiák programján, 1976 óta szerepel a női evezés a programban. 1962 óta rendeznek világbajnokságot a sportágban. Hazánkban az evezést Széchenyi István honosította meg 1834–35-ben létrehozott magáncsónakdjával. 1843-ban rendezték az első evezősversenyt, 1861-ben létrehozták az első evezős sportegyletet. 1893-ban 11 klub részvételével megalakult a Magyar Evezős Szövetség elődje (MEEOSZ), amely 1913-ban belépett a Nemzetközi Evezős Szövetségbe. Forrás: <http://sportaglexikon.hu/sportagak/evezes/> (2014.06.06.)

²⁴ Sportágokról: Evezés <http://www.sportagvalaszto.siteset.hu/index.php?m=16510> (2014.06.06.)

²⁵ Nemzetközi Kajak Szövetség. <http://www.canoeicf.com/icf/> (2014.06.06.)

²⁶ <http://www.utanpotlassport.hu/2012/01/18/a-kajak-kenu-tortenete-szabalyai/> (2014.06.06.)

jedt a kajakozás és kenuzás, mint sportág, és minden társadalmi rétegben népszerű lett. Az első olimpiai szereplése a két szakágnak 1936-ban Németországban volt. Magyarországon a kajak-kenu az 1930-as évektől lendült fel igazán. Ekkor alakultak az első egyesületek, sportolóink ekkor kezdtek ismerkedni a nemzetközi versenyekkel. Az „ismerkedés” az 1990-es váltás után vált igazán sikeressé, ugyanis napjainkban ez hazánk egyik sikersportja. Számos olimpiai aranyérem kötődik a magyar kajak-kenu válogatotthoz, rendszeres a világbajnokságok, Európa bajnokságok szervezése és lebonyolítása hazánkban.²⁷ **A sárkányhajó** egy kenu típusú speciális hajó, amelyben egy dobos adja 18-20 evezőnek az ütemet. A három területet átfogó folyami evezős sportélet rendkívül gazdag, sok verseny, túra, bajnokság, tábor nyújt felejthetetlen élményeket. Tájékozódni ezekről az egyesületek és a szövetségek honlapján, valamint a sportvállalkozások honlapján célszerű,²⁸ ahol kiváló aktuális információk és ismeretanyagok is találhatóak. Az evezős sport napjainkra összekapcsolódott egyéb kulturális-, folklór-, gasztronómiai stb. programokkal.

2. Hajótípusok, evezési módok

Az előbb említett három sikeres sportág nemcsak az élsportok körében létezik, hanem fontos szabadidős tevékenységként is, amelynek lényege az adott típusú vízijármű és az annak megfelelő evezés, melyhez más-más evezőt használnak, mások a szabályok és a versenykritériumok. Három fontos hajótípust, evezési módot különítünk el, a kajakot, a kenu és a kílbotot.

A kajak: Manapság korszerű műanyagokból állnak ezek a szabadidős eszközök, műanyag, textil, gumi és egyéb szintetikus anyagok kombinációjával, kétvégű lapáttal evezik. A kajak a három hajótípus közül a legjobban állja a szelet, boruláskor száraz marad a csomag. Könnyű szerkezetű hajó, egyszerűen lehet szállítani. Hátránya, hogy kicsi benne a hely, kevés embert tud szállítani.

A kenu: szintén népszerű vízi jármű, amelyet már nehezebb kezelni, irányítani. A kenu lapátja egy tollal rendelkezik, a végén mankó található. Fontos, hogy a versenysport esetében térdelnek a versenyzők, de a túrakenuban ülnek. A kenuban több a hely, mint a kajakban, többen elférnek benne, ám kevésbé stabil a vízen-tartása. Érzékeny a hullámzásra, lassúbb vele a haladás.²⁹ Speciális formája a sárkányhajó, amelyet sárkányfej- és fark díszít.

A kílbot (keelboat, klasszikus értelemben vett evezős csónak). A legtöbb esetben fából készül, rögzített evező villákkal rendelkezik. Érzékeny a szélre és a hullámokra, de akár

²⁷ 2014-es kajak-kenu világbajnokságon például nyolc aranyérem született Szegeden. <http://magyarhirlap.hu/nyolc-magyar-erem-a-kajak-kenu-vilagkupan> (2014.06.06.)

²⁸ Például: <http://www.hunrowing.hu>, <http://www.kajakkenusport.hu>, <http://www.turatars.com>, <http://www.gentlemenvizituras.hu>, <http://www.magyar-vizitura.hu> (2014.06.06.)

²⁹ <http://www.mountex.hu/tesztkajakvskenu> (2014.06.06.)

sokan is elférnek benne. A legmélyebb merülésű a három közül, így inkább nagyobb vizeken használható.³⁰

Az evezős hajók lehetnek versenyhajók és ún. Gig-hajók, amelyek a szabadidős tevékenységhez és a képzéséhez alkalmasabbak, mert szélesebbek. Rendszerint 78-100 cm szélesek, egyes, kettes, négyes és nyolcas hajók lehetnek, amelyet vagy egyetlen evezővel, vagy evezőpárral hajtanak. A hajó lehet kormányos és kormányos nélküli.

Az evezők is fontos elemei ennek a sportnak. „A 90-es évek közepéig a Macon tollú evezős lapát terjedt el, majd fokozatosan először a versenyvezetésben, később pedig a szabadidős evezésben is a Big-Blade tollforma vált meghatározóvá. Utóbbi forma jelentősen megkönnyítette a szabadítást (vízből történő lapátkivételt), és stabilabbá tette az áthúzást (lapát vízben történő vezetését).³¹ Az evezés lehet párevezős és váltott-evezős, és a vízben különböző manőverezéssel valósul meg. Az evezésnél kötelező az előírt felszereléssel rendelkezni, amelyet a Hajózási szabályzat ír elő.³² Az evezős sport kiváló közösség-építő, kitartást, elszántságot növelő tevékenység.

3. A folyami evezés és a vízi közlekedés alapvető szabályai

A folyami evezés kiváló szabadidős lehetőség, de megvannak a maga veszélyei, amelyek a szabályok ismeretével és betartásával elkerülhetőek. A szervezőknek és a sportolóknak egyaránt ismerniük kell a folyami evező jármód legfontosabb szabályait, előírásait, és a jármódot meghatározó egyéb tényezőket. Tekintsük át ezeket!

A sportághoz szükséges alapvető ismeretek *három fő csoportba sorolhatóak*, az általános szabályokra, a vízi jelzésekre, valamint a biztonsági előírásokra és a kötelező eszközökre.

Általános szabályok. A folyami evezést meghatározott szabályok és előírások mentén kell lebonyolítani, ugyanis a szabadidős tevékenységre alkalmas vizeink gyakran szállítási útvonalak, strandolók vagy vízi élőlények útjába esnek. A legfontosabb ezzel kapcsolatos ismereteket az 57/2011. (XI. 22.) NFM rendelet (a vízi közlekedés rendjéről) és melléklete, a Hajózási szabályzat tartalmazza. **Csónakot az vezethet**, aki: a 14. életévét – gépi hajtású vízijármű esetében 17. életévét – betöltötte, úszni tud, a vezetésben kellő gyakorlattal rendelkezik, és ismeri a Hajózási Szabályzat rendelkezéseit, valamint az igénybe vett vízterület sajátosságait. Elvárás, hogy ha több személy tartózkodik a csónakban vagy nyilvántartásba vételre nem kötelezett vízi sporteszközön, indulás előtt 16. életévét – gépi hajtású vízijármű esetében 17. életévét – betöltött (...) vezetőt kell kijelölni. Sportegyesület 14. életévét be nem töltött, úszni tudó és az a Szabályzat rendelkezéseit

³⁰ Kis János, Alapvető ismeretek kezdő vizeitúrázóknak. Magyar Természetjáró Szövetség honlapja. 2012. http://termeszettar.hu/alapveto_ismeretek_kezdo_viziturazoknak (2014.06.06.)

³¹ Ficsor László: Evezési alapismeretek. Magyar Evezős Szövetség, Budapest, 2008. 11 oldal

³² Értékes információk <http://www.vizvonalt.hu/kotelezo.php> (2014.06.06.)

ismerő sportolója csónakot, illetve gépi hajtás nélküli vízi sporteszközt a sportegyesület edzőjének irányítása és felügyelete, továbbá mentőeszköz használatával és mentőmotoros vagy kísérő kiscgéphajó biztosítása mellett vezethet.³³ Alapvető elvárás, hogy szervezett, csoportosan haladó evezős vízijárművek részvételével zajló vízitúra – tíznél több evezős vízijármű részvétele esetén – csak képzett, szakaszvizsgával rendelkező **túravezető vezetésével** bonyolítható le. A túravezetés tehát végzettséghez kötött tevékenység. A vízitúra elindulását, túravezetőjének személyét és a tervezett útvonalat a túravezető az indulást megelőzően köteles bejelenteni a területileg illetékes vízirendészeti szervnek. A vízitúra vezetőjének vízijárművét (...) „U” kódlobogóval kell megjelölni. A lobogó (oldalélének) mérete legkevesebb 0,3 m és az helyettesíthető azonos megjelenésű táblával.³⁴ A vízitúra vezetője jogosult a túra résztvevőinek közlekedési magatartására vonatkozó utasítást adni, amelyet a résztvevők kötelesek végrehajtani. További szabály, hogy vízitúra korlátozott látási viszonyok között nem folytatható. Alapvető szabály ezen kívül, hogy a sebességet és a haladást úgy kell megválasztani, hogy ne zavarja a vízközlekedés rendjét, tartózkodni kell minden olyan cselekedettől, ami a biztonságos haladást, akadályozza, vagy a víziútjelző és kitűző jeleket károsítaná, de mindenek előtt figyelembe kell venni a jelzéseket, amelyet a Hajózási Szabályzat részletesen tartalmaz. Külön figyelmet érdemel a **határvízen való közlekedés**, amelyet a 18/2011. (VI. 1.) BM rendelet szabályoz részletesen. A rendelet a Schengeni külső határokra vonatkozik csak, és az alábbiakat írja elő:

„Az államhatárról szóló törvényben meghatározott engedély iránti kérelmet a határvízen történő közlekedés megkezdése előtt legalább 15 nappal kell benyújtani az útvonal szerint területileg illetékes megyei rendőr-főkapitányságnál (a továbbiakban: megyei rendőr-főkapitányság). (2) A kérelem tartalmazza:

- a) a kérelmező természetes személy nevét, lakcímét, egyéb esetben a kérelmező képviselőjének nevét, lakcímét,*
- b) vízitúra során történő határvízi közlekedéshez szükséges engedély esetén a túravezető nevét, lakcímét, c) a résztvevők számát,*
- d) a közlekedés megkezdésének, valamint várható befejezésének időpontját,*
- e) a vízi jármű típusát és ha van akkor a nyilvántartási számát,*
- f) a határvízen való közlekedés útvonalát,*
- g) a tervezett kikötési helyek felsorolását.*

(3) A szomszédos állam illetékes szerveinek engedélyét a megyei rendőr-főkapitányság szerzi be.

(4) A megyei rendőr-főkapitányság a benyújtott kérelmet a határőrizet és az államhatár rendjének betartásával kapcsolatos szabályok, valamint a szomszédos állam illetékes szerveinek engedélye alapján bírálja el. (...)

³³ 57/2011. (XI. 22.) NFM rendelet, II. RÉSZ, MAGYARORSZÁG területén levő belvízi utakra vonatkozó kiegészítő rendelkezések, általános szabályok, 1. fejezet. 1.02 cikk

³⁴ uo. 1.02 cikk 3. d

(6) A határozatot hozó megyei rendőr-főkapitányság a határozatot közli a határvízen való közlekedés útvonala szerint illetékes megyei rendőr-főkapitánysággal.

(7) A határozatban tájékoztatni kell az ügyfelet, hogy a határvízen történő közlekedéssel összefüggésben az államhatáron való áttévedés, átsodródás vagy más határrend-sértés esetén haladéktalanul értesíteni kell a rendőrséget.³⁵

Völgymenetben és hegymenetben a csónakok találkozásakor a hegymenetben haladónak van joga a partközeli elhaladáshoz, míg az egymás útját keresztező csónakoknál a jobbkéz-szabály érvényesül. Ezeknek a szabályoknak a figyelmen kívül hagyása veszélyezteti az evezés biztonságát.

Jelzések és jelek a vízi közlekedésben. Nemcsak az általános szabályokat, de a hajók azonosító jeleit és látható jelzéseit (táblák, lobogók, lengők, jelzőfények, kötelékjelzések, jelzések vesztegléskor, különleges jelzések stb.) is ismerni kell. A szabadidős vízijárművel útra indulóknak ezeket a jelzéseket, de főként a vízi út használatára vonatkozó tilalmakat be kell tartaniuk. A tananyagunk terjedelme nem teszi lehetővé ezeknek a részletes elemzését, ezért csak néhány fontosabbra hívom fel a figyelmet (lásd 1. ábra³⁶).

1. ábra: Fontos jelzések. Forrás:³⁶

Elmondható, hogy a kék jelzések az adott tevékenység engedélyezését jelentik, a piros keretben áthúzott jelzések pedig tilalmat fejeznek ki. A Hajózási Szabályzat ezen kívül szinte minden olyan eseményre, információra kitér, amellyel az ember vízi útja során találkozhat, például a parkolási, víznyerő helyekre, a haladási irányokra, fordulásokra,

³⁵ 18/2011. (VI. 1.) BM rendelet, a határvízen történő közlekedés engedélyezéséről. 1.§, 2.§

³⁶ 57/2011. (XI. 22.) NFM rendelet a víziközlekedés rendjéről. Tiltó és utasító jelzések.

tiltó és engedélyezett jármódokra, a hangjelzésekre, a veszteglésre, az egyes vízi utakon betartandó szabályokra, de a környezetvédelmi tényezőkre is, amelyeket feltétlenül tanulmányozni kell.

4. Az evezős sport biztonsági előírásai, eszközei, kellékei, felszerelése

Az evezős sport kiváló időtöltés, életformává válhat, de vannak veszélyei, ezért be kell tartani a biztonsági előírásokat. Ezek kitérnek a sporteszköz közlekedésére, például, hogy csónakkal, vízi sporteszközzel és kishajóval a parttól vagy kikötőhelyről elindulni és menetirányt változtatni akkor szabad, ha az a víziközlekedés más résztvevőit nem zavarja és vízben tartózkodó személyt, valamint egyéb, a biztonságos közlekedést segítő előírásokra, mint a kötelező felszerelés, stb.³⁷ Az előírások kiterjednek továbbá az alapvető stabilitási és szilárdsági követelményekre, a fedélzeti kialakításra, a szükséges anyagvastagságra, a kikötéshez szükséges eszközökre, a korrózióvédelemre, anyagvédelemre, a felhasznált szerkezeti anyagokra stb. Fontos, hogy a kishajót a kedvtelési célú vízi járművek tervezéséről, építéséről és megfelelőségének tanúsításáról szóló jogszabályban megállapított felszerelésekkel, továbbá üzemeltetési körülményeinek és kialakításának figyelembevételével legalább 1 db megfelelő evezővel kell ellátni. A nyilvántartásba vételre nem kötelezett vízi sporteszköznek a hullámzó vízen biztonságosan el kell viselnie a megadott legnagyobb terhelés 125%-át, (...) megfelelő stabilitással kell rendelkeznie, képesnek kell lennie legalább 8 km/h holtvízi sebesség elérésére, továbbá a kitérés, fordulási és megállási műveletek végrehajtására.³⁸

Csónak kötelező felszerelése. A szabályok betartása mellett további követelmény bizonyos feltételek megléte. A csónak kötelező felszereléseiről szóló rész a Hajózási Szabályzat egyik legfontosabb eleme a vízitúra szervezők részére. Csónak kategória néven határozza meg a rendelkezés a vízi sporteszközöket is. Csónak kizárólag az alábbi alapfelszerelés megléte esetén közlekedhet:

- *„mentőmellény, evező – a csónakban tartózkodó személyek számának és a csónak hajtásának megfelelően, de legalább 1 db, horgony – 1 db,*
- *kikötésre és horgonyzásra alkalmas és megfelelő állapotú kötél vagy lánc – legalább 10 fm, legalább 1 liter űrméretű vízmerő eszköz – 1 db,*
- *egy elektromos üzemű, szokásos erősségű, fehér fényű, szükség szerinti irányba fordítható fényforrás, amivel a csónakos a közeledő vízijárműnek jelezni tud,*
- *a csónak üzembentartójának nevét és elérhetőségét tartalmazó – a csónaktesten tartósan rögzített – tábla.”³⁹*

³⁷ 57/2011. (XI. 22.) NFM rendelet a víziközlekedés rendjéről. 3.03 cikk - Csónak, vízi sporteszköz és kishajó közlekedése.

³⁸ uott.

³⁹ 57/2011. (XI. 22.) NFM rendelet, II. rész, II-2. melléklet, Kötelező felszerelések.

A fenti rendelkezéseket a **kajak, kenu, kílbot**, (...) továbbá a 2,5 m-nél kisebb testhosszúságú csónak esetében az alábbi eltéréssel kell alkalmazni: mentőmellény – a csónakban tartózkodó személyek számának megfelelően, evező – a csónak hajtásának megfelelően, de legalább 1 db, legalább 1 liter űrméretű vízmerő eszköz vagy szivacs – 1 db, kikötésre alkalmas, megfelelő állapotú kötél vagy lánca.

A közlekedési szabályok és követelmények ismerete mellett fontos tudni a vízzel, a túrázással kapcsolatos elméleti ismereteket is, amelyeket a következő fejezetben tárgyalunk.

- Mutassa be a hajótípusokat és az evező sportok főbb jellemzőit!
- Ismertesse a vízi közlekedés általános szabályait!
- Mik a határvízen való közlekedés legfontosabb tudnivalói?
- Milyen jelzéseket alkalmaznak a vízi közlekedés során?
- Milyen biztonsági előírásokat kell betartani evezés során?

IV. Elméleti és gyakorlati ismeretek az evezős sport folytatáshoz

A folyami evezős sportok szervezésével lebonnyolításával foglalkozó szakembereknek a szervezői készségek mellett rendelkezniük kell a sportot befolyásoló egyéb ismeretekkel, így hazánk vízrajzával, a vízjárásokkal, az áramlástannal, a víz alapvető jellemzőivel, a tájékozódással, az időjárással, a folyóink környezetvédelmi aspektusaival kapcsolatos legfontosabb tudnivalókkal is, hiszen ezek nagyban befolyásolják a tevékenységüket. Az evezés technikai tudnivalóira nem térünk ki, de az egyéb ismereteket röviden összefoglaljuk.

1. Magyarország vízrajza, vízhálózata, vízjárása, alapvető áramlástani ismeretek

Hazánk vízrajza a felszíni vizek típusait, környezetét, funkcióját és környezeti állapotát illetően is rendkívül változatos. Ennek ismerete a programok lebonnyolítása szempontjából fontos.

Vízrajz. Magyarország a Duna vízgyűjtőjéhez tartozik, így a folyó és mellékfolyói vízjárását, vízszint ingadozásait, vízkészletét a Duna vízgyűjtőjére lehullott csapadék határozza meg. Nagy hatással van a felszíni vizeinkre a párolgás, amely a földfelszínre hullott csapadék jelentős hányadát teheti ki. Magyarországon az évi csapadékmennyiség 500 - 900 mm közé tehető. Eloszlását a tengerektől való távolság és tengerszint feletti magasság határozza meg. Az Alföldön vannak olyan területek, ahol 500-550 mm csapadék hull, ellenben a nyugati országrészben 800 - 900 mm is lehet. Furcsa módon a legcsapadékosabb évszak a nyár, amikor gyakran előfordulnak heves záporok, zivatarok, és ebből fa-

kadóan nyári árvizek, ugyanakkor aszályos időszakok is.⁴⁰ A vízmérleg enyhén pozitív: 55 707 millió köbméter csapadék érkezik az ország felületére, míg a párolgás 48 174 millió köbméter (a többi csapadékvíz elfolyik a vizeinkben, elpárolog, és távozik az ország területéről a folyókon keresztül). Ez az úgynevezett lefolyás adja az életető erőt a természet, mezőgazdaság, és társadalom számára, továbbá táplálja a hazai forrású víztesteket.⁴¹

Magyarország vízhálózatát a domborzat határozza meg. Az ország vízfolyásainak túlnyomó többségét, vízhozamának pedig több mint 90%-át a külföldről érkező folyók adják. Ez a Kárpát-medence sajátos domborzati viszonyaiból fakad. Szintén ennek tudható be, hogy az ország teljes területe a Duna vízgyűjtőjének a része (ugyanis a Tisza a Duna mellékfolyója). Hazánkban a vízfolyások sűrűsége igen jelentős, számos kis patak, rengeteg állóvíz található. A hazai vízfolyások több tulajdonság szerint is csoportosíthatók: a vízhozam alapján jól kirajzolódnak például a jelentős (nagyobb) és kisebb vízhozamú vizeink egyaránt. Általánosságban elmondható, hogy a nagyobb vízhozamú vizeink (például Duna, Tisza, Dráva, Rába, Mura, stb.) alkalmasabbak a vízi sportokra, vízi kikapcsolódásra, hiszen rendelkeznek akkora mederrel, amely el tudja vezetni az akár másodpercenkénti 2000 köbméteres (Duna) vízmennyiséget, ezen túlmenően kiterjedt árterük, változatos növényzetük van.

A vízjárás a folyóvizek egyik legfontosabb tulajdonsága. Az időjárás hatására bekövetkező vízszint- és vízhozam ingadozását jelenti. A kisebb folyóink általánosan nagyobb vízszint-ingadozásnak vannak kitéve, mint a Duna, ugyanis minél kisebb egy vízgyűjtő annál kisebb a víztömeg, és a vízmennyiség időbeni eloszlásának kiegyenlítődése. A Dunán bármilyen évszakban lehet **árvíz**, esős vagy havas időjárás esetén is. A kisebb folyóinkon a hóolvadásból, vagy a nyári időszak nagyobb csapadékaiból alakulhatnak ki árvizek. Az áradás ellentéte a **kisvíz** (az átlagos alacsony vízállások mértéke) általában nyáron következik be. Ez szintén nagy hatással van a folyók környezetére, ugyanis alapvetően a víz határozza meg az ott zajló életet. Kisvízkor a folyó medre kiürülni látszik, folyása lelassul, kevés hordalékot szállít. Aszályos időszakban a folyó akár 100-szor kevesebb vizet szállíthat, mint árvízkor. Ez nagyban akadályozhatja a hajózást, ami például a Tiszán nyaranta igen jellemző. A vízi sportokat a Dunán egyáltalán nem érintheti az aszály (kivéve a Szigetköz kis erei), de más vizekre szervezett túra előtt feltétlenül tájékozódjunk az aktuális vízhozamokról!

Áramlástan ismeretek. Az evezést befolyásoló másik tényező az áramlás. A folyóvizek áramlása nagyban meghatározza a vizek evezésre, sportra való alkalmasságát. Az eve-

⁴⁰ Weidinger Tamás. – Mészáros Róbert. Csapadék, légnedvesség, párolgás. in: Magyarország földje (szerk. Karátson Dávid) KERTEK 2000 Könyvkiadó, Budapest, 1997. 230-232. oldal.

⁴¹ Magyarország vízgyűjtő gazdálkodási terve. Környezetvédelmi-és Vízügyi Minisztérium, Bp.: 2009. 427 oldal

zós sportok szempontjából legfontosabb fizikai tulajdonság **a mozgási energia**. A mozgási energia a víz tömegétől és sebességétől függ. A felszíni folyóvizek mozgási energiája szolgáltatja a víz munkavégző képességét is. A mozgási energia segítségével alakul ki **a víz áramlása**, a vízben található zátonyok, és tulajdonképpen a folyómeder.⁴² A vízfolyásokban a leggyakoribb áramlási típus az örvénylő (turbulens) áramlás. A súrlódási erők eredményeként örvények alakulhatnak ki, amelyeknek több típusa létezik. Általánosságban elmondható, hogy a legnagyobb erejű **örvények** a vízfolyás sodorvonalán találhatók, ott fejtik ki a legnagyobb munkavégző képességüket. Ezekre az evezésnél figyelni kell. Az evezős sport szempontjából fontos, hogy a sodorvonal nem okvetlenül a vízfolyás mértani középvonalát jelenti. **A sodorvonal** a leggyorsabban haladó víztömeg vonala, a legnagyobb hordalékszállítás, felszínformálás e vonal mentén történik. A folyómeder nem egyenletes módon épül fel, különböző kőzetekből állhat, ezért vándorolhat a sodorvonal, kialakítva ezzel a folyó kanyarulatait. A sodorvonalon kívüli egyéb áramlások is léteznek. Ezek a partok közelében alakulhatnak ki. Az úgynevezett **állóörvények** a partvonal, vagy meder egyenetlenségéhez, kiszögelléséhez (természetes vagy mesterséges) kapcsolódnak, és veszélyesek lehetnek. Érdemes odafigyelni a nagyobb tereptárgyakra, kiszögellésekre, mert ezek közelében komoly erejű állóörvények alakulhatnak ki. Ezek felismerése a vízügyi szakemberek számára is komoly tapasztalatot és képzettséget igényel. Magyarországon a Duna a legkevésbé örvényes nagy vízfolyás, míg a Dráván, Murán vagy a kisebb vadvizeken lehet leginkább számítani örvények jelenlétére.

2. A vizek kémiai és fizikai jellemzői, élővilága

A folyók és vízfolyások áramlásuknál, és a megtett útjuknál fogva nagyon változatos fizikai és kémiai jellemzőkkel rendelkeznek. **A víz hőmérsékletét** a légkör hőmérséklete szabja meg. Mivel a kisebb vízfolyások vízhozama jobbára a felszín alatti vizekből származik, hőmérsékletváltozásaik is mérsékeltébbek. A nagyobb folyók vizének hőmérséklete viszont a levegő általános középhőmérsékletét követi. A Duna és a Tisza vize a hosszukkal változik, egyre nagyobb víztömegükkel arányosan válnak szélsőségesebb hőmérsékletűvé, ahogy a Nap besugárzása, illetve a levegő állapota változik. Telenként **a jégképződés** rendszeresen bekövetkező jelenség a magyar folyóhálózaton. A teljes befagyást viszont csak a vízfelszínen úszó jégtáblák elakadása váltja ki. A vízi túrák időpontját érdemes a nyári, a koratavaszi vagy az őszi időszakra szervezni.

A folyóvizek kémiai jellegét, szennyezettségét a vízgyűjtők földtani felépítése és az útjuk során elszennvedett emberi szennyező hatások határozzák meg. Emiatt a kisebb folyókkal szemben, a nagyobb folyók vize ritkán mutat kémiaiilag egyenemű sajátosságokat. A Duna meszes kemény vize azonban ennek ellenére jól megkülönböztethető a Tisza

⁴² Szabó József: A víz földrajza. In Általános természet-földrajz (szerk. Borsy Zoltán): Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 124-250. oldal.

lág, karbonátokban szegény vizétől, ami a két folyó vízgyűjtőterületének eltérő kőzet-
ni felépítéséből következik. A folyók partján kisebb-nagyobb települések, ipartelepek stb.
lehetnek, amelyeknek tisztított vagy tisztítatlan szennyvize alapvetően befolyásolhatják a
víz minőségét, a benne élő élőlények életkörülményeit, táplálkozási- és szaporodási lehe-
tőségét. A folyók szabályozási munkálatai, továbbá „sóderkotrása” sem közömbös a ter-
mészet szempontjából. A legjobban veszélyeztetettek az egy-egy város vagy nagyüzem
használt vizeit felvevő kisebb vízfolyások. Így IV. osztályú igen rossz minőségű az Ikva,
Rábca, Marcal, Felsőválna, Alsó-Zala, Mura, Cuha, Concó, Séd, Sárvíz, Kapos, Pécsi-víz,
Tápió, Dongér, Eger, Szinva, Sajó, Szamos, Kraszna, Hortobágy-Berettyó. A Dráva,
Zagyva, Körösök és a Maros némileg jobb, azaz III. osztályúak.⁴³

Folyók, vízpartok élővilága, védett területei. Magyarország vizekben gazdag ország,
vizes élőhelyeinek száma és aránya egykoron hatalmas volt. Mára sok vizes élőhely visz-
szaszorult a lecsapolásoknak és folyószabályozásoknak köszönhetően. Ezáltal a vizes
élőhelyek csodálatosan gazdag élővilága is nagy kárt szenvedett. A vízi szabadidős spor-
tok rendkívül alkalmasak arra, hogy ebből a megmaradt gyöngyszemből sok-sok látniva-
lót, és természeti értéket ismerhessünk meg. A folyóink átszelik Magyarország védett
természeti területeit (Nemzeti Parkok, Tájvédelmi körzeteket stb.). Számos **védett terü-
let** alapvetően vízhez kötődik, vízhez fekszik közel. A nemzeti parkjaink egy része ki-
mondottan a vizes élőhelyeknek köszönheti fennállását, jó hírét. A Duna-Dráva Nemzeti
Park e szempontból mindenképpen jelentős, és fontos. A nemzeti parkok területi kiterje-
déséről, védett területekről (beleértve a Natura2000 területeket) a vízi túra szervezése-
kor tájékozódni kell! Érdemes felkeresni a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság-
got, és a túrázáshoz tartozó engedélyeket, információkat tőlük bekérni.

Magyarország madárvilága Európa-hírű a jelentős természetvédelmi munkának és a
rengeteg vízfelületnek köszönhetően. Hazánkban még ma is sok, köztük nemzetközileg is
jegyzett vizes élőhelyet találunk. A vizes élőhelyek azon biotópok, ahol a víz meghatáro-
zó tényezőként jelenik meg, és gazdag állatvilágot rejtegetnek. A víz egyes állatcsoport-
ok számára – ilyenek például a halak vagy a különböző alacsonyrendű rákok – létfelté-
tel, mert nélküle létezni nem tudnának, de a madaraknak legalább annyira fontos a vízi
és vízközeli növényzet, a nádasok, gyékényesek, füzesek stb. jelenléte, ahol számos faj
fészkel és keresi táplálékát.⁴⁴ A vonuló madarak és hazai fajok száma is jelentős, ame-
lyek védettséget élveznek. A Duna és a Tisza menti tájak (Tisza-tó) szakaszai, ősztől
tavaszig a vonuló, illetve nálunk telelő különféle madárfajok (récefajok, bukók és búvá-
rok) számára nyújtanak pihenő- és táplálkozó helyet. Amikor alacsony a vízállás, akkor a

⁴³ Somogyi Sándor: A Duna, a Tisza és mellékfolyói. In Karátson Dávid (szerk.) Magyarország földje. KERTEK
2000 Könyvkiadó, Budapest, 1997. 245-250. oldal.

⁴⁴ Schmidt Egon: Madarak. In Veress István (szerk.): Magyarország állatvilága. Dunakanyar 2000 Könyvkiadó,
Budapest, 1996. 88-90. oldal

megjelenő zátonyokon sirályok, szürke gémek, kormoránok és parti madarak gyülekeznek. Magyarországon honos legfontosabb vízimadár-családok a bűvárfélék, a vöcsökfélék, a gödényfélék, a kormoránfélék, a gólyafélék, a gémfélék, az ibiszfélék, a Récefélék, a vágómadárfélék, a darufélék, a csigaforgatófélék, a guvatfélék, a gulipánfélék, a liléfélék és a víztaposófélék.⁴⁵ Magyarország madarai védettek, fontos, hogy a túrák során kulturáltan, csendesen kell vonulni, viselkedni, hogy ne zavarjuk őket. A madarak megzavarása, elpusztítása (akár tojás, vagy fészek) jogszabályba ütközik, és a természetvédelem büntetését vonja maga után!

Folyóink halai. A madárvilághoz hasonlóan a halak fokozottabban kötődnek a vízhez, hiszen az az élőközegük. Az erek, csermelyek, patakok többségét a dombok, a hegyek között, erdők mélyén találjuk. Ha netán sík vidéken folynak, ott rendszerint mély vágatokban, árkokban található, és partjukon sűrű, bokros részek, fasorok vannak. Ezekben a kicsiny vízfolyásokban apróbb-nagyobb halak, vízi élőlények sokasága rejtőzik. Általánosságban elmondható, hogy minél kisebb a víztest, annál kisebb és kezdetlegesebb életformák vannak jelen. Ezek a kezdetleges életformák (moszatok, planktonok, ízeltlábúak stb.) jól szolgáltatják a halak táplálékát, részei a táplálékláncnak. Az erek, csermelyek, források környékének fontosabb halai: a cselle, a pisztráng, (ritkán márna), a küllő, vagy a szivárványos öklék.⁴⁶ A folyók rendszerint sok vizet szállítanak, mélységük, szélességük és sebességük eltérő, de az aljzat szempontjából is különbözők pl. kövesek, kavicsosak, homokosak, iszaposak stb. lehetnek. A Duna és a Tisza halfaunája rendkívül változatos. A márnák a szennyvízcsatornák által szállított ehető hulladékot is megeszik, ezért az ilyen csatornák beömlésénél gyakran előfordulnak. A vizák, a vágó-, sima és sőregtokok már ritkábbak, mert a folyóinknál végrehajtott nagyszabású szabályozások, a Vaskapunál létesített vízi erőmű akadályozza a vándorlásukat. A bodorka főleg a lassan mozgó folyószakaszokat kedveli. A domolykók vagy fejes halak ugyancsak jellegzetes, folyóvízi halak, sőt még a bővizű patakokban is előfordulnak. A jászok jellegzetes folyóvízi halak, de a folyóinkban előfordul a fogassüllő, a csuka és a harcsa is.

A folyók partja is rendkívül változatos élővilágot mutat. A túrázás és táborozás során fokozottan kell figyelni a környezetvédelmi előírások betartására, az időpontok kijelölésénél pedig arra, hogy ne zavarjuk meg a párzási, költési időszakokat.

3. Tájékozási ismeretek

Az evezés és a vízitúrázás során az egyik legfontosabb feladat a tájékozódás, amelybe beletartozik a térkép szakszerű ismerete, a táj, domborzat ismerete, iránytűk, egyéb segédeszközök megfelelő használata, továbbá a jó idő- és tér-érzékelés. A túrázásról és

⁴⁵ Európa madarai. <http://www.europamadarai.hu> (2014.06.06.)

⁴⁶ Péntes Bethen: Halak. In Veress István (szerk.): Magyarország állatvilága. Dunakanyar 2000 Könyvkiadó, Budapest, 1996. 135-140. oldal.

ezekről az ismeretekről szakkönyvek tucatjai adnak szakszerű felvilágosítást, a szervezőknek fontos ezeket az irodalmakat ismerniük.⁴⁷ Jól használhatóak a tájolók, iránytűk, nyomtatott és digitális térképek. A túrák szervezése előtt be kell szerezni a területről készült turista, vagy hajózási térképeket.

A hajózási térképek olyan nagyméretarányú térképek, amelyek elengedhetetlen kellei egy vízi túrának. Nélkülük is folytatható rövidebb túra, de használatuk nagyban megkönnyíti a résztvevők és a túravezető dolgát. A nem szabadidős célú túrázásban nélkülözhetetlen a használatuk. A hajózási térképről a víz alatt található mélység-viszonyokról, mederformákról, veszélyekről is tájékozódhatunk. Olyan információkat tartalmaz, ami más térképtípusokon nincs feltüntetve. Magyarországon a legtöbb folyóról létezik hajózási vagy vízisport térkép: a Dunáról, Tiszáról, Balatonról, Bodrogról, Sajóról, Rábáról stb. A hajózási térképek bemutatják számunkra az olyan vízi objektumokat is, amelyekkel utunk során gyakran találkozhatunk. A legtöbb hajózási térkép bemutatja a vizek mélységét (szintvonalrajz), a partok és a szigetek körvonalait, a hajóroncsok, nagy kövek és más víz alatti akadályok helyét, a nem megbízható mélységi adatokra figyelmeztető jelzéseket, a forgalomelválasztó rendszereket és hajózási útvonalakat, a honvédelmi és más korlátozott forgalmú térségeket, a kábelek, csővezetékek helyét, a partvonal mentén a legtöbb fontos hely, forgalmi út nevét és magasságát. Tartalmazza a térkép léptékét, jelmagyarázatát, jelkulcsát, és egyéb információkat.⁴⁸

Előszámítások. Az evezős túra tervezésekor előzetes számításokat kell végezni a megtenni kívánt útvonalak hosszára, időtartamára vonatkozóan. Ezt internetes alkalmazásokkal, számítógépes térképekkel célszerű elkezdni, és minden esetben egyeztetni az így kapott eredményeket a hagyományos térképlapokkal. A túra résztvevőinek érdemes térképmásolatokat, kivágatokat adni az érintett túra útvonaláról. A térképek másolatain be lehet jelölni előzetesen a tervezett utakat érinteni kívánt településeket, tereptárgyakat stb.

A terepen való eligazodás is nagyon fontos eleme egy túrázásnak.⁴⁹ Az első fontos kérdés a térkép méretarányának megismerése, és annak a terepi viszonyokhoz való alkalmazása. A méretarány segítségével tudunk mérni a térképen, és a lemért távolságot átszámítani valós távolságra.⁵⁰ A kiemelten jó turistatérképeken vonalas aránymértéket

⁴⁷ Jól használható irodalom a ZÖLD KALANDRA FEL! Környezetvédelemről túrázóknak - turistaságról környezetvédőknek. (Németh Imre, Némethné Katona Judit, Nemzeti Ifjúsági és Szabadidősport az Egészséges Életmóddért Alapítvány, Elektronikus kiadvány: <http://www.fsz.bme.hu/mtsz/szakmai/zk00.htm> (2104.06.06.) A folyami túrázashoz ismerni kell az előző fejezetekben ismertetett Hajózási Szabályzat jelzéseit, beleértve a hangjelzéseket, képi jelzéseket és fényjelzéseket is!

⁴⁸ Márton Mátyas: A Világtenger kartográfus szemmel. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2012. 358. oldal.

⁴⁹ A túrázási alapismeretek egyik alapvető elsajátítandó képessége, a tájékozódáshoz jó alapot nyújt az előzőekben említett „ZÖLD KALANDRA FEL!” című könyv.

⁵⁰ Például egy 1:50000 méretarányú térképen, ha 5 cm-t mérünk két tárgy távolságának, akkor az a valóságban 250000 cm, ami 2,5 km.

szerkesztenek a térkép rajzolóit. Ezt a legjobban a távolságok méréséhez használhatjuk egy vonalzó segítségével. Szintén a távolságok mérését segítheti elő a térkép szelvényezése, vagy rácsháló kiosztása. A legtöbb hazai turista térképen 1x1 kilométer nagyságú rácsháló van feltüntetve vékony fekete vonallal.

Terepen való tájékozódás közben nagy segítséget nyújthatnak a **tereptárgyak**, amelyek lehetnek mesterséges és természetes eredetűek. Magasabb fák, templomtornyok, épületek, villanyvezetékek oszlopai segíthetik a tájékozódást nappal. Éjszaka a régi időkben a **csillagokat** használták a tájékozódás alapjául. Ezt a fajta helymeghatározási módot nagyon kevesen ismerik manapság, és nagy szakértelmet igényel, de az Esthajnalcsillag meghatározása, vagy Göncöl-szekér megtalálása már elég könnyen elsajátítható. További ismereteket, tanácsokat mutat be ezekről a Magyar Csillagászati Egyesület oktatási portálja: <http://tudasbazis.csillagaszat.hu> (2014.06.06.).

Időjárás. Az evezős sport végzésekor, a túra szervezésekor fontos tényező az **időjárás** is. A modern meteorológiai technikák lehetővé teszik az időjárás 1-2 hétre történő előrejelzését, ez nagyban segíti a sportolókat, túrázókat. A terepen azonban fontos néhány dologra odafigyelni. A Balatonon, a folyók hegyek közötti szakaszán, nagyobb tavainknál gyorsan is lecsaphat a vihar erős széllel kísérvé. Ez a nagy nyitott vízfelületnek köszönhető. Vízitúra szervezésekor (folyamatosan!) oda kell figyelni a szélre. Ha erősen megváltozik a szél iránya, továbbá lehűl a levegő, akkor érdemes partra szállni, mert nagy eséllyel vihar közeleg. Esőt, vagy záport, zivatart, felhőszakadást is más-más felhőtípus jelzi. Erről a az Országos Meteorológiai Szolgálat honlapja ad felvilágosítást, ahol a meteorológiáról, felhőtípusokról stb. lehet tájékozódni.⁵¹

V. A szabadidő-szervezői- és programkoordinátori tevékenység főbb ismérvei a folyami evezős sport/jármód vonatkozásában

A fentiekben bemutatott az evezős természetjárással kapcsolatos legfontosabb elméleti és gyakorlati ismereteket, ebben a fejezetben megvizsgáljuk a szabadidő-szervező és programkoordinátor legfontosabb feladatait az evezős jármódban.

1. A programszervezővel szembeni elvárások, a szükséges kompetenciák

A programszervező feladatai szerteágazóak, többnyire három fő területre terjednek ki: a *szakterülete folyamatos figyelemmel kísérésére/az aktualitások ismeretére, a konkrét programok (verseny, túra stb.) tervezésében, szervezésében, előkészítésében* való részvételre, és az ezzel kapcsolatos *koordináló, projektmenedzseri és marketing tevékeny-*

⁵¹ Meteorológia iskola. http://owww.met.hu/omsz.php?amenu_id=misc&pid=metsuli&mpx=0 (2014.06.06.)

ségre. Fontos tudni, hogy túravezetést csak megfelelő végzettséggel lehet folytatni, a programkoordinátor nem túravezető, hanem közreműködik annak tervezésében, szervezésében és lebonyolításában. A programszervező- és koordinátor feladatkör ellátása több olyan tulajdonságot, ismeretet feltételez, amely nélkül nem lehet hatékony a munkája. Ezek alapvetően szakmai, általános emberi és speciális szervezői tulajdonságok. Az e feladatokat⁵² betöltő személynek rendelkeznie kell a végrehajtáshoz szükséges megfelelő kompetenciákkal.

A jármóddal kapcsolatos alapvető szakmai ismereteken túl fontos a jó **kommunikációs készség**, az empátia-készség, a kreativitás, a helyzetfelismerő készség, megfelelő gazdasági ismeretek, illetve a jó **koordinációs és vezetői készség**, de emellett szükség van **szervezési ismeretekre**, határozottságra, kellő rugalmasságra, innovációs készségre, valamint kitartó és pontos munkavégzésre is. Elvárás vele szemben, hogy legyenek átfogó ismeretei a közigazgatásról, a sportigazgatásról, a területén folyó sportéletről, programokról, ápoljon jó kapcsolatokat a szervezetekkel, intézményekkel, ismerje a vízi eseményeket, a pénzügyi lehetőségeket. Legyen udvarias, segítőkész, és megfelelően határozott az érdekvényesítésben, ugyanakkor kellően diplomatikus.

A feladat-végrehajtás során tartsa szem előtt a szakmaiságot, a résztvevők érdekeit, de mindenekelőtt a biztonságot. Legyen érzéke arra, hogy észrevegye a programok kritikus pontjait, kellő rugalmassággal legyen képes azokra reagálni. Ezeknek a képességeknek a feladatok végrehajtása során kell érvényre jutniuk. Az összes felmerülő feladat bemutatása meghaladná a tananyag terjedelmi lehetőségeit, ezért ebben a fejezetben kiemelünk egy feladatot, a *vízitúra szervezést* és azon keresztül mutatjuk be a legfontosabb teendőket.

- Fogalmazza meg, hogy milyen tulajdonságokkal rendelkezik a jó programszervező!
- Véleménye szerint miért fontos a kreativitás és a jó helyzetfelismerő-készség?
- Milyen elvárások fogalmazódhatnak meg vele szemben?

2. A szabadidő- és programszervező feladatai vízitúra szervezése során

A programszervező tevékenysége időrend szerint csoportosítva a túra előtti, közbeni és utáni feladatokra tagolható.

Túra előtti feladatok.

A túra előtti teendők teszik ki a szervező feladatainak jelentős részét. Ez lényegében a cél, a célcsoport, és a részvételi kritériumok meghatározásából, az előzetes tájékoztatás-

⁵² Ez a rész Murainé Szakáts Ildikó: Sport tanfolyam, egyesületi sport szervezése, vezetése c. könyve alapján készült. NSZFI, Budapest, évszám nélkül. Az ott olvasható sportverseny szervezéssel kapcsolatos tanácsok a túraszervezésben is kiválóan alkalmazhatóak.

ból, a helyzetelemzésből, a túraterv készítéséből, a túra meghirdetéséből, az előzetes szerződések, programok megkötéséből áll.

Célmeghatározás, célcsoport kijelölése. A legelső feladat a **célok meghatározása**, vagyis annak eldöntése, hogy milyen típusú legyen a szervezendő program. Lehet például szó természetjáró vízitúráról, iskolai szabadidős vízi táborról, de lehet a cél a versenyfelkészülést szolgáló túra is. A célmeghatározást követő feladat a részvételi kritériumok megfogalmazása és a **célcsoport kiválasztása**. El kell dönteni, hogy az esemény lehetséges résztvevői mely korcsoporthoz (iskolások, felnőttek, nyugdíjasok) tartozóak lehetnek, és mit kell tudniuk, hiszen a lebonyolításhoz megfelelő erővel, ismeretekkel kell rendelkezniük, illetve fontos még, hogy milyen egyéb lényeges tulajdonsággal bírnak (pl.: milyen a fizikai terhelhetőségük, mennyire tapasztaltak stb.).

Ennek célja lehet akár a lehetséges jelentkezők felmérése („Kiket érdekelhet?”), akár a célcsoport szűkítése („Kik jöhetnek el?”). Fontos feladat az **előzetes tájékozódás** az útvonalról,⁵³ a területen lévő hagyományokról, lehetséges programokról, szolgáltatókról. Szükség lehet a korábbi túrák tapasztalatainak áttekintésére, az eszközök, források feltérképezésére. A tervezést nagyban befolyásolja, hogy az adott területen milyen evezős klubok működnek, milyen az iskolák szervezettsége és aktivitása ezen a téren, bevonhatóak-e az ottani szakemberek stb. A túraszervezés feltétele tehát a **tudatos helyzet-elemzés**. A szervező feladata annak megállapítása, hogy meg lehet-e szervezni az adott túrát. Ehhez biztosítani kell a végrehajtáshoz szükséges feltételeket, valamint a végrehajtók egyetértésére és támogatására is szükség van, illetve számba kell venni a meglévő anyagi, személyi és tárgyi erőforrásokat, amelyeket helyzetelemzéssel lehet megvizsgálni. Ennek közismert módszere, a **SWOT analízis**, mely megmutatja a legfontosabb feladatokat, illetve rámutat az esetleges veszélyekre, problémákra, lehetőségekre is. A SWOT⁵⁴ angol mozaikszó a következő négy szó kezdőbetűiből áll össze: strengths – erősségek, weaknesses – gyengeségek, opportunities – lehetőségek, threats – veszélyek. Az erősségek (S) és gyengeségek (W) rész az aktuális működést tárja fel. Rávilágít a fejlesztendő területekre, illetve azon dolgokra, melyek előre vihetik, vagy hátráltathatják a program megvalósulását. A lehetőségek (O) és veszélyek (T) a külső környezeti hatásokat elemzi, melyekre a szervezőnek nincs befolyása, viszont fel kell rá készülnie.

Erre egy példát az evezős jármód vonatkozásában alábbi táblázatban látunk:

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none">• meglévő evezős hagyományok• képzett túravezetők, bevonható sportszakemberek• szervezői tapasztalat• elegendő eszköz	<ul style="list-style-type: none">• forráshiány• magas szervezési költségek• létszámhiány• ismeretlenség• intézmények átalakulása

⁵³ A fontosabb útvonalakhoz ötleteket a **2. sz. mellékletben** talál.

⁵⁴ SWOT. http://palyazat.gov.hu/download/3009/04_Helyzetelemz%C3%A9s.pdf (2014.06.06.)

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> • sportág fejlődése, állami támogatás • pályázatok • önkormányzati támogatások • szponzorok, aktív tagok 	<ul style="list-style-type: none"> • elmaradnak a támogatások • árvíz • rossz idő a túra idején • baleset

2. ábra: Példa SWOT analízisre.⁵⁵

A programkoordinátor feladata tehát a jármód lehetőségeinek és feltételeinek alapos megismerése. Az evezős programok rendszerint összeköthetőek egyéb eseményekkel, ezért ismerni kell az útvonal kínálta egyéb programok körét, idejét. Amikor eldőlt a célcsoport és a túra típusa, a következő lépés **az útvonal tervezése**.⁵⁶ Utána kell nézni az ajánlott túraútvonalaknak, melyek hasznos támpontot és segítséget nyújtanak az útvonal választásában.⁵⁷ Ennél figyelembe kell venni az útvonal hosszát és nehézségét, a látnivalókat, az esetleges akadályokat (pl. átemelés, stb.), az időtartamot, a lehetséges táborhelyeket, illetve hogy van-e hajó, vagy motorcsónak közlekedés, milyen az ottani vízjárás stb. Egyes szakaszokon szükség lehet előzetes engedély kérésére, például a Dráván túrázni csak a Duna-Dráva Nemzeti Park és a határőrizet engedélyével lehetséges.

A túraterv összeállítása. A megfelelő útvonal kiválasztása után túratervet kell készíteni. A *terv tartalmazza* a túra célját, útvonalát, egyes állomásait (lehetőleg térképen is ábrázolva), azok távolságát, az érkezés várható idejét, illetve egyéb további lényeges információkat, mint a táborhelyek, a felszerelés, program, költség stb. A terv mellékletét kell, hogy képezzék a térképek, engedélyek, a résztvevők adatai, és a program költségvetése.

A technikai feltételek megteremtése, a **programok meghatározása és előkészítése** is sok feladatot jelent, melyek egyrészt magát a vízitúrát, másrészt a hozzá kapcsolódó tevékenységeket foglalják magukban, például az utazást, étkezést, szállást, pihenőket, egyéb foglalkozásokat⁵⁸ (pl.: lovaglás, kézműves foglalkozások, stb.). Meg kell határozni az egyes foglalkozásokhoz, programokhoz **szükséges anyagokat**, és gondoskodni kell azok beszerzéséről. Az **oda- és visszautazás** tekintetében is vannak teendők. A megfelelő közlekedési eszköz (pl.: busz, vonat, stb.) kiválasztásában figyelembe kell venni a

⁵⁵ Az ötlet forrása: Murainé Szakáts Ildikó: Sport tanfolyam, egyesületi sport szervezése, vezetése c. könyve alapján készült. NSZFI, Budapest, 15. oldal.

⁵⁶ A túra szervezésében nagy segítséget jelenthetnek az erre szakosodott szervezetek, intézmények. A legismertebb a **Tisza-tavi Túráközpont Hálózat**. A túráközpontok „*már legalább két éve működő, magas minőségű szolgáltatásokat nyújtó szálláshelyek, kikötők vagy éttermek, akik arra vállalkoztak, hogy 2007-től kiszolgálják a régióba érkező túrázni vágyók speciális igényeit.*” A hálózat tagjai a logó alapján jól beazonosíthatóak, információs központként, pihenőhelyként szolgálnak, és sokszor biztosítanak parkolási lehetőséget. Számtalan **egyéb túraszervezet** létezik, melyek ugyancsak szívesen segítenek a túra megszervezésében, a túraútvonal kijelölésében, illetve szakképzett, megfelelő bizonyítványokkal rendelkező túravezetőt is rendelkezésre tudnak bocsátani. Az egyes túraszervezetek egyesével történő bemutatására itt nincs lehetőség, azonban a listájuk megtalálható, például a <http://www.turabazis.hu/szervezok.php> (2014.06.06.) holnapon.

⁵⁷ A túraútvonalakról az alábbi tájékoztató nyújt bő felvilágosítást: <http://itthon.hu/documents/10180/79823/Vizit%C3%BAr%C3%A1k+itthon+2011/4b4b1dfd-77ca-43f6-9f74-6042fb5aaad0> (2014.06.06.)

⁵⁸ Egy vízi tábor esetén például a táborozók valószínűleg nem fognak egész nap csak az evezős sporttal időt tölteni, gondoskodni kell egyéb szakkörökről, elfoglaltságról.

távolságot, az anyagi és kényelmi szempontokat. Ha szükség van **étkeztetésre**, akkor tervezni kell annak helyét, körülbelüli idejét, gondolni kell a speciális étkezési igényű jelentkezőkre is. Hosszabb program esetén előre gondoskodni kell megfelelő **szálláshelyről**, melyet időben le kell foglalni. Ha magunk telepítünk szállást, akkor annak minden feltételét biztosítani kell. A szállás és étkezés kiválasztásakor figyelni kell, hogy azok lehetőleg a program közvetlen környezetében legyenek, hogy az elérésük ne túl sok időt vegyen igénybe. Egyes programok esetében szükség lehet a helyi önkormányzat, az ÁNTSZ, vagy a tűzoltóság stb. engedélyére, melyeket időben be kell szerezni.

A szálláshelyeknek megfelelő ellátást kell biztosítani a résztvevők számára, megfelelő méretűnek kell lennie. A túratervnek a jelentkezők szükségleteit és igényeit kell tükröznie, ezért nem jó, ha az túlzottan feszített. Érdemes valamennyi ráhagyással dolgozni az időbeosztáson, hogy nyugodtan elérhesse mindenki a kívánt célt. Az egyes állomásokon, vagy az állomások között megfelelő időközönként elegendő pihenőidőt kell beiktatni, tervezni kell váratlan helyzetekre is. A túrán csak az egészségileg alkalmasak vehetnek részt, és ezt **orvosi nyilatkozattal** kell igazolni, amely kizárja a fertőző betegségeket, illetve jelzi az esetleges allergiát és egyéb alapbetegségek meglétét, valamint az alkalmazott gyógyszereket. Az ehhez szükséges egészségügyi nyomtatvány kiosztásáról a szervező gondoskodik, az orvosi igazolást és a nyilatkozatot pedig a túra teljes ideje alatt elérhető helyen kell tartani. A tervezés során konkrétan rögzíteni kell a túra vezető(k) és a részprogramokért felelősök, szolgáltatók nevét, elérhetőségét, feladatait és a határidőket. Célszerű szerződésben rögzíteni a megbeszélteket.

A túraterv elkészülte után, de akár azzal párhuzamosan is következhet a **túra meghirdetése**. Ez szórólapok, hirdetések, reklámok útján, de a médián keresztül is történhet pl.: helyi újság, helyi televízió csatorna, plakátok, internet segítségével. A hirdetményben a túrával kapcsolatos tömör tájékoztatót kell közölni és lehetőséget kell nyújtani a túra részletesebb megismerésére. A túrának érdemes lehet internetes honlapot készíteni, melyen részletes tájékoztatót és képeket lehet közölni. Egy további eszköz a hirdetésre a közösségi oldalak használata. Ha a túra jellege megengedi, meghirdethetjük valamelyik ismert közösségi oldalon, esetleg eseményt, vagy csoportot is létrehozhatunk hozzá. Így a közösségi médiát használók körében széles körben ismertté válik, illetve lehetőség nyílik nyílt kérdéseket intézni a szervezők felé, illetve a túra után a résztvevők könnyedén megoszthatják egymással élményeiket.

Szerződések, megrendelések elkészítése. A programok, eszközök, szállások leköltése, megrendelése időben kell, hogy történjen. Szintén fontos feladat a részvételi díjak beszedése, a kifizetések nyomon követése.

Folyamatos kapcsolattartás. A túra előtt a szervező fontos feladata, hogy a túrával kapcsolatos minden személlyel, intézménnyel tartsa a kapcsolatot, folyamatosan tájékoztassa az érintetteket, és megadjon minden értékes információt. A résztvevőkkel célszerű egy előzetes megbeszélésen rögzíteni a követelményeket, és meggyőződni arról, hogy mindenki kellően felkészült-e, legalább a manőverezést ismerik-e, valamint közölni kell velük a szükséges felszerelések listáját. Erre egy példát, tippeket a **3. sz. mellékletben** talál.

- Mi a SWOT analízis, milyen dolgokra kell kitérnie evezős túra szervezésekor?
- A szervezés kezdetekor milyen célokat kell meghatározni?
- A túra előkészítésekor milyen feltételekre kell odafigyelni, és ezek mit foglalnak magukban?
- Miben segítenek a túraközpontok?
- Hogyan történhet a program meghirdetése?
- Milyen konkrét feladatai vannak a programkoordinátornak túra előtt?

Túra alatti feladatok.

A vízitúra lebonyolításával kapcsolatos legfontosabb tudnivaló, hogy azt csak és kizárólag megfelelő képzéssel rendelkező személy vezetheti le, ezért mindenképpen szükséges legalább egy ilyen túravezető megléte. A szervező a túravezető(k) segítségével bonyolítja le a programot. A túra indulásakor **tájékozódni kell** az aktuális időjárás-jelentésről, a vízállásokról, a szükséges eszközök, dokumentumok, igazolások meglétéről, ellenőrizni kell azok állapotát, át kell tekinteni a tervet. Rossz idő esetén szükséges lehet a túra lemondása, vagy elhalasztása, melyben felelősen kell dönteni. Indulás előtt a résztvevőket **fel kell készíteni** az alapvető vízi, fürdőzési, csónakvezetési és balesetvédelmi tudnivalókra, a csoportmunka szabályaira, meg kell beszélni a felszerelés megóvásával kapcsolatos teendőket. El kell mondani a csónakvezetés szabályait,⁵⁹ továbbá tájékoztatni kell a résztvevőket minden egyébről, melyet a túravezető fontosnak tart, illetve ami a biztonságot szolgálja.⁶⁰ A szervezőnek a vízitúra kezdetétől a végéig együtt kell működni a túravezetőkkel, lehetőséget kell adni a résztvevők visszajelzéseire, és nekik is szerepet kell biztosítani a túra folyamán felmerülő döntésekben.

A vízitúra táborhelyének kiválasztása, kialakítása. A túra során gyakran kell megszállni. A tábor lehet telepített, és lehet a túracsoport által ideiglenesen kialakított. A tábor helyének kiválasztása, illetve kiépítési módjának meghatározása fontos feladat, to-

⁵⁹ A csónakok és hajók közlekedési szabályait a korábban bemutatott Hajózási Szabályzat tartalmazza.

⁶⁰ Ilyen lehet a csomagolás kellékei a vízitúrazsákok, és a zárható műanyagbordók, amelyek boruláskor is vízmentesen tartják a felszerelést.

vább a megfelelő eszközök megléte is nélkülözhetetlen.⁶¹ A telepített táboroztatás folytathat résztvevők napközbeni ellátásának keretében, vagy csak szállásigénnyel. A napközbeni ellátás nem biztosít szálláshelyet a résztvevők számára, csupán a napközbeni szervezett foglalkoztatásról gondoskodik, és rövidebb túrautakat jelent. Az éjszakai szálláshelyet is biztosító programok esetén hosszabb túraútvonal is bejárható. A telepített tábor működéséhez az önkormányzat, illetve az ÁNTSZ engedélyének beszerzése szükséges. A vállalkozásalapon folyó táboroztatás a vendéglátás egyik formája, ezért ilyen esetben ez erre vonatkozó jogszabályoknak is meg kell felelni. A tábort működtetőknek tájékoztatniuk kell az illetékes járási népegészségügyi- járványügyi-, tisztiorvosi szolgálatot. Be kell jelenteniük a táborozás helyét, idejét, valamint a résztvevők számát, és szigorú szabályoknak kell megfelelniük. Ebben az esetben a szervező teendője „csak” **a szerződés megkötése**. Ha a túrázók maguk alakítanak ki ideiglenes szállást és tábort, több szempontot is figyelembe kell venni, és be kell tartani a legfontosabb szabályokat. Táborkialakítás szabályait, főbb tudnivalóit a **4. sz. melléklet** tartalmazza. Ebben az esetben a szervező a tájékoztatókban közli a lehetséges táborhelyet, a szükséges felszerelést, és az időmenedzsmentbe is be kell építenie a táborépítés és a táborbontás idejét. **A táborkialakítás** és a lebontás, valamint a szabályok betartatása a túravezető felelőssége. Ennek és túra egészségének is fő szempontja a környezetvédelem, valamint a balesetek megelőzése, a veszélyek elkerülése, továbbá a vagyonvédelem. Ezeket, és az veszélyek ellen való védekezést az **5. sz.**, a jármódot képekben a **6. sz. melléklet** tartalmazza.

Kritikus kérdés még az **ellátás**, melyet pontosan meg kell tervezni. A túra során további feladat a túrával egybekötött **programokon való megjelenés**, a felmerült költségek kiegyenlítése, de a **dokumentálás**, a túranapló vezetése is.

A túrát követő feladatok.

A túra befejeztével a szervezőnek gondoskodni kell a kifizetésekről, az elszámolásokról, de ennek az időszaknak a feladata a dokumentálás, a tapasztalatok összegzése, feldolgozása, és a szükséges tanulságok levonása, közös megbeszélése is.

További teendő lehet a túrázókkal való kapcsolattartás, más lehetőségek felkutatása újabb programok szervezéséhez, a pályázatok figyelemmel kísérése. Szintén fontos a közigazgatás érintett szerveivel, intézményeivel, sportegyesületekkel, iskolákkal való kapcsolattartás, attól függően, hogy milyen keretben folyt a szervezés, és szükséges-e a részükre való beszámoló, elszámolás stb. készítése.

⁶¹ Ezen rész alapjául szolgáltak a következő weboldalak:
<http://www.mszo.e.hu/index.php?oldal=archivum.php&id=169> és
http://www.kormanyhivatal.hu/download/9/f5/00000/Hivatali%20T%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3_2009_06.pdf (2014.05.06.)

- Milyen feladatai vannak a program-koordinátornak a túra alatt?
- Ismertesse a tábor/szálláshely-kialakítás, bontás szabályait!
- Ön szerint milyen kritériumai vannak az étkeztetésnek?
- Mutassa be a jármód legfőbb veszélyeit, az ellenük való védekezés lehetőségeit!
- Milyen feladatok fordulhatnak elő a túrát követően?
- Gyakorlati feladat:
Értelmezze a tananyag mellékleteit, állítson össze a segítségükkel egy túratervet.
Állítson össze egy tájékoztató anyagot a túrán résztvevőknek a legfontosabb tudnivalókról!

A fent bemutatott anyag nem térhetett ki a folyami evezéssel kapcsolatos minden ismeretre, de a remélhetőleg jó alapot ad a szabadidőszerzők- és programkoordinátorok további tanulásához, felkészüléséhez.⁶²

Budapest, 2014. május 31.

Dr. Hornyacsek Júlia
szerző

VI. Felhasznált irodalom

- Bejárható Magyarország. (2014.06.06.)
http://www.oktatas.hu/koznevelas/aktualis_tanev_esemenyei/hireink/bejarhato_magyarorszag
- Bérces Viktor: A magyar sport intézménytörténeti fejlődése és igazgatása napjainkig. Jogelméleti Szemle. ELTE, Budapest, <http://jesz.ajk.elte.hu/berces54.pdf> (2014.06.06.)
- Európa madarai. <http://www.europamadarai.hu> (2014.06.06.)
- Ficsor László: Evezési alapismeretek. Magyar Evezős Szövetség, Budapest, 2008.
- Gentlemen vízitúrák. <http://www.gentlemenviziturak.hu>,
- Kajak-kenu története. <http://www.utanpotlassport.hu/2012/01/18/a-kajak-kenu-tortenete-szabalyai/> (2014.06.06.)
- Kajak-kenusport. <http://www.hunrowing.hu>, <http://www.kajakkenusport.hu>, (2014.06.06.)
- Kis János, Alapvető ismeretek kezdő vízitúrázóknak.
http://termeszetsbarat.hu/alapveto_ismeretek_kezdo_viziturazoknak (2014.06.06.)
- Kisfaludi Júlia: Az evezés, egyetemes áttekintés. Magyar Evezős Szövetség, 2009.(elektronikus változat: <http://www.hunrowing.hu/evezes> (2014.06.06.)
- Kormányhivatal.
http://www.kormanyhivatal.hu/download/9/f5/00000/Hivatali%20T%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3_2009_06.pdf (2014.05.06.)
- Magyar Vízitúra. <http://www.magyar-vizitura.hu> (2014.06.06.)
- Magyarország vízgyűjtő gazdálkodási terve, Környezetvédelmi-és Vízügyi Minisztérium, Budapest, 2009.
- Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési program MP 12.0. 49. oldal

⁶² Ezúton mondok köszönetet mindazoknak, akik tanácsaikkal, tudásukkal járultak hozzá az anyag elkészítéséhez, kiemelten **Támás Lászlónak, Jezsoviczki Ádámnak** és **Ribáriné Pál Katalinnak, és Vác Város Evezős Klubnak**.

Márton Mátyás: A Világtenger kartográfus szemmel. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2012.

Meteorológia iskola. http://owwww.met.hu/omsz.php?almenu_id=misc&pid=metsuli&mpx=0 (2014.06.06.)

MSZOE. <http://www.mszo.hu/index.php?oldal=archivum.php&id=169> (2014.05.06.)

Murainé Szakáts Ildikó: Sport tanfolyam, egyesületi sport szervezése, vezetése. NSZFI, Budapest, év nélkül

Németh Imre - Némethné Katona Judit: ZÖLD KALANDRA FEL! Környezetvédelemről túrázóknak - turistákról környezetvédőknek. Nemzeti Ifjúsági és Szabadidősport az Egészséges Életmóddért Alapítvány, <http://www.fsz.bme.hu/mtsz/szakmai/zk00.htm> (2014.06.06.)

Nemzetközi Kajak Szövetség. <http://www.canoeicf.com/icf/> (2014.06.06.)

Nyolc magyar érem. <http://magyarhirlap.hu/nyolc-magyar-erem-a-kajak-kenu-vilagkupan> (2014.06.06.)

Pénzes Bethen: Halak. In Veress István (szerk.): Magyarország állatvilága. Dunakanyar 2000 Könyvkiadó, Budapest, 1996.

Schmidt Egon: Madarak, In Veress István (szerk.): Magyarország állatvilága. Dunakanyar 2000 Könyvkiadó, Budapest, 1996.

Somogyi Sándor: A Duna, a Tisza és mellékfolyói. In Karátson Dávid (szerk.): Magyarország földje. KERTEK 2000 Könyvkiadó, Budapest, 1997.

Sportágak. <http://sportaglexikon.hu/sportagak/evezes/> (2014.06.06.)

Sportágakról: Evezés <http://www.sportagvalaszto.siteset.hu/index.php?m=16510> (2014.06.06.)

SWOT. http://palyazat.gov.hu/download/3009/04_Helyzetelemz%C3%A9s.pdf (2014.06.06.)

Szabó Ágnes: A (szabadidő)sport alapfogalmai és kutatott területei. Corvinus Egyetem, Budapest, 2009.

Szabó József: A víz földrajza. In Általános természet-földrajz (szerk. Borsy Zoltán): Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.

Tesztkajak. <http://www.mountex.hu/tesztkajakvskenu> (2014.06.06.)

Tudjon meg többet. http://lakossag.szechenyi2020.hu/szechenyi_2020/tudjon_meg_tobbet (2014.06.06.)

Túrabázis. <http://www.turabazis.hu/szervezok.php> (2014.06.06.)

Túratárs. <http://www.turatars.com>

Vízitúrák otthon.

<http://itthon.hu/documents/10180/79823/Vizit%C3%BAr%C3%A1k+itthon+2011/4b4b1dfd-77ca-43f6-9f74-6042fb5aaad0> (2014.06.06.)

Vízvonal. <http://www.vizvonal.hu/kotelezo.php> (2014.06.06.)

Weidinger Tamás, Mészáros Róbert: Csapadék, légnedvesség, párolgás. In Karátson Dávid (szerk.): Magyarország földje. KERTEK 2000 Könyvkiadó, Budapest, 1997.

XXI. Nemzeti Sportstratégia 2007-2020.

Jogszabályok

1184/2013. (IV. 9.) Korm. határozata a Bejárható Magyarország Keretprogramról.

18/2011. (VI. 1.) BM rendelet, a határvízen történő közlekedés engedélyezéséről

2004. évi I. törvény a sportról.

2011. évi CLXXII. törvény a sportról szóló 2004. évi I. törvény módosításáról

57/2011. (XI. 22.) NFM rendelet, II. RÉSZ, MAGYARORSZÁG területén levő belvízi utakra vonatkozó kiegészítő rendelkezések, általános szabályok, 1. fejezet. 1.02 cikk

Hasznos oldalak:

- <http://duf.uw.hu/tudastar/fontostudnivalok.html>

- <http://kajakkenusport.hu/fooldal/>
- <http://kajakszafari.hu/tengeri-kajakozas>
- <http://magyarnemzetiparkok.hu/>
- http://multinavigator.hu/termek_list.php?id_menu=325
- <http://molcsapat.hu/rovat/id/vajda-attila>
- <http://obudasport.hu/kedvezmenyes-lehetosegek/kajakozas/>
- <http://sarkanyhajo.lap.hu/>
- http://termeszetbarat.hu/alapveto_ismeretek_kezdo_viziturozoknak
- <http://vizitura.lap.hu/>
- <http://www.evezzelem.hu/index.php>
- <http://www.gentlemenviziturok.hu/>
- http://www.hunrowing.hu/files/modszertanisegedanyag_1.pdf
- <http://www.magyar-vizitura.hu/>
- <http://www.mountex.hu/tesztkajakvskenu>
- <http://www.rabadragon.hu/>
- <http://www.sarkanyhajofesztivalok.hu/>
- <http://www.sarkanyhajozas.hu/history/dragonboat/>
- <http://www.sarkanyhajozas.hu/lang/hu/>
- http://www.tengerikajak.info/pdf/a-kajak-fogalma_2012-apr-19.pdf
- <http://www.turatars.com/>
- <http://www.vidraportal.hu/index.php?modul=lapozo&cikk=82>
- <http://www.vizitura.com/>
- <https://www.vizugy.hu/index.php?module=content&programelemid=9>

A mellékletek irodalma

Gallovits László, Honfi László, Széles-Kovács Gyula: Sport A-tól Z-ig. Általános és különleges sportágak ismerete. Elektronikus könyv, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Eszterházy Károly Főiskola, Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft. kiadványa, Pécs, 2011. (2014. május 31.)

<http://www.gyimesiestarsa.hu/index.php?Menu=3vizoszt> (2014. május 31.)

Umann Kornél: Gyakorlati tippek túrázóknak. <http://mek.oszk.hu/00100/00154/00154.pdf> (2014. május 31.)

Vízitúrák itthon:

<http://itthon.hu/documents/10180/79823/Vizit%C3%BAr%C3%A1k+itthon+2011/4b4b1dfd-77ca-43f6-9f74-6042fb5aaad0>. (2014. május 31.)

Vízitúrák. <http://www.gyimesiestarsa.hu/index.php?Menu=3vizoszt> (2014. május 31.)

Képforrások: Hornyacsek Júlia, Vác Város Evezős Klub honlapja, CipArt.

-//-